

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zsrs/31111,Operacja-polska-NKWD-1937-38.html>

ARTYKUŁ

Operacja polska NKWD (1937-38)

OKRES HISTORYCZNY

(1922-1939) II Rzeczpospolita

Autor: BARTŁOMIEJ NOWAK 04.12.2018

Mijając Pomnik Poległymi Pomordowanym na Wschodzie, przy zbiegu ulic Muranowskiej i Andersa w Warszawie warto się przyjrzeć szczegółom. Monument otrzymał 11 sierpnia 2018 roku nowy element – tablicę pamiątkową w kształcie podkładu kolejowego, poświęconą ofiarom „Operacji polskiej” z lat 1937-1938.

Lata 30. w ZSRS były okresem wzmożonego terroru Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych ZSRS. Pokazowe procesy i egzekucje „starych bolszewików”, przeciwników ustroju komunistycznego czy też osób potencjalnie niebezpiecznych dla rządów Stalina osiągnęły zatrważającą liczbę kilkunastu milionów ludzi, mordowanych na mocy wyroków sądowych lub wysyłanych do obozów koncentracyjnych, gdzie śmierć poniosły kolejne miliony rzekomych przeciwników ustroju komunistycznego. Aresztowania również objęły mniejszości narodowe, z których najliczniejsza w Związku Sowieckim była mniejszość polska.

Rozkaz Nr 00485

Za początek operacji polskiej NKWD uznaje się datę 11 sierpnia 1937 roku, czyli dzień podpisania Rozkazu NKWD Nr 00485 przez ludowego komisarza spraw wewnętrznych Nikołaja Jeżowa. Rozkaz ten stanowił podstawę do masowych aresztowań Polaków, zamieszkałych tereny ZSRR. Przed sądami stawiano polskich jeńców wojennych z czasów wojny polsko-bolszewickiej z lat 1919-1921, polskich imigrantów i uchodźców, ale również członków polskich partii politycznych i „działaczy antysowieckich”, zamieszkujących polskojęzyczne tereny republik sowieckich. Cztery dni później, kolejnym rozkazem Jeżowa, rozszerzono listy „podejrzanych” o ich rodziny. Aresztowano również Rosjan, Ukraińców, Białorusinów, Żydów i członków innych grup narodowych i etnicznych, mieszkających na terenach Związku Radzieckiego, do których dopasowano łatkę „zdrajców Ojczyzny”. Polacy jednak ginęli prawie czterdziestokrotnie częściej, niż inni obywatele ZSRR.

Nikołaj Jeżow na bieżąco informował Józefa Stalina o przebiegu akcji, który ochoczo reagował i zachęcał do dalszych działań NKWD wobec Polaków i innych mniejszości narodowej. Początkowo operacja miała potrwać trzy miesiące, jednak trwała ponad rok – od sierpnia 1937 roku do listopada 1938 roku. W niektórych obwodach i republikach ZSRR represje trwały aż do końca roku 1938. Jak zauważył prezes IPN dr Jarosław Szarek we wstępie do „Operacji antypolskiej NKWD 1937-1938”:

„Cień podejrzania – jakikolwiek związek z Polską, najdrobniejszy przejaw przywiązania do polskości czy religii – w zupełności wystarczały do tego, aby ktoś został uznany za winnego. (...) Opisy aresztowań niczym się nie różnią od relacji z przebiegu niemieckich pacyfikacji wsi w okupowanej Polsce”.

Ofiary i ich upamiętnienie

Według ustaleń rosyjskiego „Memoriału” represje w trakcie operacji polskiej objęły co najmniej 139 835 osób. Wyrok śmierci wydano na pewno na 111 091 oskarżonych, 28 744 osoby zostały skazane na pobyt w łagrach. Doliczając do tego ofiary innych operacji, przeprowadzanych w tym samym czasie (wymierzonych w kulaków, Kościół Katolicki czy dotyczących czystek w partii, wojsku i aparacie bezpieczeństwa) represjonowano ponad 200 tysięcy Polaków.

25 stycznia 2017 roku Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Szczecinie wszczęła śledztwo w sprawie zbrodni komunistycznych wyczerpujących znamiona zbrodni przeciwko

ludzkości, polegających na zabójstwach i pozbawieniu wolności ze szczególnym udręczeniem osób narodowości polskiej zamieszkałych na terenie Związku Radzieckiego. Sejm RP dwukrotnie przyjmował uchwały, w których upamiętniono ofiary operacji polskiej NKWD, podziękowano w nich również rosyjskiemu stowarzyszeniu Memoriał, podtrzymującemu pamięć o dokonanym ludobójstwie. Uchwały wydano 14 lipca 2009 roku (M.P. 2009, poz. 675) oraz 31 sierpnia 2012 roku (M.P. 2012, poz. 676).

COFNIJ SIĘ